

सिंचन प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्र विकासामध्ये जलसंपदा
विभाग, कृषी विभाग व सहकार विभाग यांच्यात समन्वय
साधण्यासाठी विभागीय आयुक्त यांच्या प्रादेशिक
लाभक्षेत्र विकास समन्वय समिती गठीत करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: सीडीए १०१४/(५०/१४)/लाक्षेवि (कामे)

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक २६ मार्च, २०१४

प्रस्तावना

महाराष्ट्रातील विविध मोठ्या, मध्यम व लघु पाटबंधारे प्रकल्पांच्या जून, २०१२ अखेरची निर्मित सिंचन क्षमता ४८.३५ लक्ष हेक्टर एवढी निर्माण झालेली आहे. प्रतीवर्षी धरणात होणाऱ्या उपलब्ध पाण्यातून लाभक्षेत्रातून एकूण प्रत्यक्ष भिजणारे क्षेत्र जून, २०१२ अखेर एकूण अंदाजित क्षेत्र ३२.३५ लक्ष हेक्टर एवढे आहे. राज्यस्तरीय जलसंपदा विभागाच्या प्रकल्पांचे निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष भिजणारे लाभक्षेत्र यामध्ये साधारणतः १६ लक्ष एवढी तफावत आहे. ही तफावत जवळपास ३५ टक्के एवढी असून भविष्यामध्ये ही तफावत कमी करण्याच्या दृष्टीकोनातून कृषी व जलसंपदा विभाग यांच्या कामकाजामध्ये दैनंदिन समन्वय असणे अत्यंत गरजेचे आहे. सिंचन प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रातील कृषी उत्पादन हे शासनाच्या विविध विभागांच्या समन्वयावर बऱ्याच अंशी अवलंबून असते. उदा. लाभक्षेत्रात राबविण्यात येणाऱ्या विविध कृषी योजना जसे ठिबक सिंचन, तुषार, कृषी निविष्टा, कृषी प्रात्यक्षिके, कृषी उत्पादन प्रात्यक्षिके, आधुनिक तंत्रज्ञान पथदर्शक प्रकल्प इत्यादी बाबी या कृषी विभागामार्फत राबविल्या जातात. शेतकऱ्यांना आवश्यक असलेले शेतीसाठी पीक कर्ज व त्याबाबतच्या योजना या बहुतांशी सहकार विभाग, विविध राष्ट्रीय व खाजगी बँकांमार्फत कर्ज उपलब्ध करून देण्यात येते. लाभक्षेत्रात या सर्व योजना शेतकऱ्यांशी समन्वय साधून राबविण्यासाठी राज्य शासनाच्या सर्व विभागाने एकत्रित समन्वयाने कार्य करणे हे लाभक्षेत्रातील महत्वाची गरज आहे. या सर्व बाबींचा विचार करून शासन खालीलप्रमाणे निर्देश देत आहे.

शासन निर्णय

सिंचन प्रकल्पांचा लाभक्षेत्रातील विविध विभागामार्फत केली जाणारी कामे, राबविण्यात येणाऱ्या विविध शासकीय योजना, लाभक्षेत्रात देण्यात येणाऱ्या विविध प्रकारचे अनुदान व सिंचन व्यवस्थापनास कृषी विभागाचा सक्रीय सहभाग, याचा परिणामकारक वापर होण्यासाठी प्रादेशिक विभागीय आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे समन्वय समिती गठीत करण्यात येत आहे.

१. विभागीय आयुक्त प्रादेशिक	अध्यक्ष
२. प्रादेशिक मुख्य अभियंता(सिंचन व्यवस्थापन)	सह अध्यक्ष
३. विभागातील सर्व जिल्हाधिकारी	सदस्य
४. विभागातील सर्व सह संचालक (कृषी)	सदस्य
५. विभागातील सर्व सह संचालक (सहकार)	सदस्य
६. विभागातील सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिप)	सदस्य
७. विभागातील सर्व अधीक्षक अभियंता (लाक्षेवि/सिंचन)	सदस्य
८. सिंचन विभागाचे अधीक्षक अभियंता (मुख्यालयातील)	सदस्य सचिव

वरील समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल..

- (१) रब्बी हंगामाच्या सुरुवातीस १५ ते ३१ ऑक्टोबर, उन्हाळी हंगामाच्या सुरुवातीस १५ ते २८ फेब्रुवारी व खरीप हंगामासाठी १ ते १५ जुलै दरम्यान या तीन हंगामामध्ये विभागीय आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली समन्वय समितीच्या वर्षभरात तीन बैठका आयोजित करण्यात याव्यात.
- (२) १५ ऑक्टोबर रोजी धरणात उपलब्ध होणाऱ्या पाण्याचा आढावा घेवून प्रादेशिक विभागातील पिण्याच्या पाण्याचे व औद्योगिक वापराचा (बिगर सिंचन वापर) वास्तववादी आढावा घेवून प्रकल्पनिहाय पाणी आरक्षण प्रस्तावित करणे.
- (३) सिंचनासाठी उपलब्ध होणाऱ्या पाण्यातून कृषी विभागाचा हंगामनिहाय पीक कार्यक्रम व सिंचन विभागाचे नियोजनाचा समन्वय साधून लाभक्षेत्रातील पीक रचनेनुसार रब्बी हंगामात उद्दिष्ट ठरवावे.
- (४) उन्हाळी हंगामाच्या नियोजनासाठी १५ फेब्रुवारी रोजी धरणात उपलब्ध असलेल्या पाण्याचा आढावा घेवून व त्यातून बिगर सिंचन आरक्षणाची गरज विचारात घेवून सिंचनासाठी किती पाणी उपलब्ध राहते याचा आढावा घेण्यात यावा.
- (५) उन्हाळी हंगामासाठी उपलब्ध होणाऱ्या पाण्यामधून सिंचनासाठी कमीतकमी पाण्यात जास्तीत जास्त सिंचन क्षेत्र सिंचनाखाली आणण्याच्या दृष्टीकोनातून पीक रचना कृषी विभागाच्या समन्वयातून निश्चित करावी.
- (६) उन्हाळी हंगामामध्ये सिंचन क्षेत्राचे उद्दिष्ट निश्चित करावे.
- (७) लाभक्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात बारमाही पिक घेण्याचा उदा. ऊस, केळी इ. शेतक-यांचा दिवसेंदिवस कल वाढत आहे. या बारमाही पिकांमध्ये मोठ्या प्रमाणात पाणी वापर होत असल्यामुळे संपूर्ण लाभक्षेत्रात दिवसेंदिवस सिंचन करणे जिकीरीचे होत चालले आहे. यामध्ये समतोल आणण्यासाठी केंद्र व राज्यशासन अनुदानित कृषी विभागाच्या विविध योजना उदा. ठिबक सिंचन, तुषार या योजना बारमाही पिकासाठी कृषी विभागामार्फत देण्याबाबतचे नियोजन करून व अमलबजावणीसाठी प्रयत्न करावे.
- (८) सिंचन प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रात हमखास पाणी उपलब्ध होत असल्याने, शेतकऱ्यांचा कल हा नगदी पीके घेवून जास्त उत्पादन घेण्याकडे असतो. ही पीके कमीतकमी पाण्यामध्ये जास्तीत जास्त उत्पादन मिळण्याच्या दृष्टीकोनातून शेतकऱ्यांना शेतीमध्ये भांडवली गुंतवणूकीची आवश्यकता भासते. याबाबत सहकार विभागामार्फत शेतकऱ्यांना शेतीसाठी पीक व आधुनिक सिंचनासाठी कर्ज उपलब्ध करून देणेबाबत समितीने प्रयत्न व नियोजन करावे.

वरीलप्रमाणे प्रत्येक हंगामाच्या सुरवातीला प्रादेशिक समन्वय समितीची बैठक घेण्यात यावी व याबाबतचा सविस्तर अनुपालन अहवाल शासनास सादर करण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०३२६१७५०२६१४२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुधिरकुमार गोयल)

अप्पर मुख्य सचिव (कृषी)
कृषी व पदुम विभाग

(मालिनी शंकर)

प्रधान सचिव (लाक्षेवि)
जलसंपदा विभाग

प्रत,

१. मा. मंत्री, जलसंपदा (कृ.खो.पा.म.वगळून) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा.मंत्री जलसंपदा (कृ.खो.पा.म.)यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा मंत्री, कृषी व पदुम, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा.मंत्री, सहाकार व वस्त्रोद्योग, मंत्रालय, मुंबई.
५. राज्यमंत्री, जलसंपदा विभागा, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई,
६. अप्पर मुख्य सचिव, कृषी विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. प्रधान सचिव (जसंव्य व लाक्षेवि) यांचे स्वीय सहाय्यक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. प्रधान सचिव (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहाय्यक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. प्रधान सचिव, सहकार व पणन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सर्व विभागीय आयुक्त,
११. सर्व जिल्हा अधिकारी,
१२. सर्व सहसंचालक, कृषी,
१३. सर्व सहसंचालक, सहकार,
१४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिप)
१५. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्ण खोरे विकास महामंडळ, पुणे.
१६. कार्यकारी संचालक, गोदावरी मराठवाडा, पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद.
१७. कार्यकारी संचालक, विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर.
१८. कार्यकारी संचालक, तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगांव
१९. कार्यकारी संचालक, कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे.
२०. सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग.
२१. सर्व अधिक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग.
२२. निवड नस्ती